

ДИГИТАЛНО ОБРАЗОВАТЕЛНО СЪДЪРЖАНИЕ ПО КИРИЛОМЕТОДИЕВИСТИКА В ПОДКРЕПА НА СРЕДНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Д-р Елка Златева

Кирило-Методиевски научен център при БАН

Резюме. Статията разглежда образователните дейности на Кирило-Методиевския научен център през последните няколко години като част от трайния ангажимент на Българската академия на науките в подкрепа на средното образование. Представени са дигиталните образователни ресурси за учители и ученици, разработени в рамките на два проекта: Видеолекторат по кирилометодиевистика, съдържащ 24 видеоурока, и образователен пакет „Ученици“, съдържащ 5 тематични електронни курса и 10 кратки видеоурока, адаптирани за целите на обучението по български език и история в чуждоезикова среда. Авторката изтъква предимствата и технологичната съвместимост на използваните електронни платформи и инструменти за разработване и представяне на дигитално образователно съдържание, като предполага съществения потенциал на този подход за развитие на образователните дейности на Центъра в бъдеще.

Ключови думи: Кирил и Методий; училищно образование; образователна социализация; дигитални образователни ресурси

Увод

Още от самото си създаване и съгласно зададените в устройствените документи и нормативната рамка възможности, Българската академия на науките участва пряко и с различна степен на интензивност в образователния процес на равнище висше образование.¹ Нейните институти са акредитирани за обучение на докторанти в редица направления в областта на природните, хуманитарните и обществените науки. Част от звената на Академията участват в реализацията на съвместни програми за обучение на студенти в степените „бакалавър“ и „магистър“ с висши учебни заведения от и извън България, а образователната им дейност се подпомага и координира от Центъра за обучения (ЦО – БАН) – специализирано звено, създадено през 1997 г.²

Стартиралите в края на XX в. ученически турнири, организирани от Института по математика и информатика при БАН (ИМИ – БАН), поставят на-

чалото на поредица от нови инициативи, насочени към средното и основното образование. През 2000 г. по повод отбелязването на Световната година на математиката е създаден Ученическият институт по математика и информатика (УЧИМИ).³ Целта му е да насърчи научноизследователския интерес сред учениците и да предложи възможности за изява на техните способности и талант с подкрепата на висококвалифицирани специалисти в различни области на математиката, информатиката и информационните технологии. Стотици учители преминават квалификационни курсове за прилагане на иновативни методи в преподаването по математика и информатика в рамките на реализираните проекти по европейските рамкови програми. Забележителните успехи, които учениците от ИМИ – БАН постигат в индивидуалната и отборната подготовка на талантливи ученици за международни състезания, отваря нови възможности пред Академията и разкрива нейния потенциал да допринесе за подобряване качеството на средното и основното образование в страната.

През 2014 г. във връзка с отбелязването на 145-ата годишнина от създаването на БАН е открит Ученическият институт (УЧИ – БАН), който да даде възможност за изява и развитие на ученици до XII клас със склонност към научноизследователска дейност.⁴ Чрез тази инициатива се насърчава и прилагането на изследователския подход в изучаването на естествените, хуманитарните и обществените предмети, при който ученикът е активен участник, а не само пасивен слушател, възпроизвеждащ наизустени факти. През следващите години академичната общност доказва своя ангажимент в процеса на преодоляване на натрупаните дефицити в средния и гимназиалния образователен етап, осигурявайки менторство и подкрепа на индивидуални и екипни проекти за участие в ежегодните конкурсни сесии на Ученическият институт. Водени от разбирането, че „образованието вече отдавна е излязло извън училищната среда“, редица институти и музеи на Академията обръщат поглед към гимназистите в усилията си не само да популяризират своите научни достижения, но и да създадат траен интерес у младите хора към научноизследователската работа.⁵ За изпълнението на тези две цели допринасят също така образователните програми в музеите на БАН, както и организираните през годините дни на отворените врати в много от институтите, участието им в панаири на науката, Европейска нощ на учените и други популяризаторски инициативи.

Академията и училището стават все по-разпознаваеми партньори в резултат от изпълнението на съвместната програма между БАН и МОН „Образование с наука“.⁶ Академичните звена, защитили проекти по Програмата, разработват разнообразни образователни ресурси, насочени към различните етапи в училищното образование – начален, среден и гимназиален. С помощта на новите информационни и комуникационни технологии научното знание все по-често „прескача“ учебника като посредник и влиза директно в класната

стая чрез видеоексперименти, онлайн курсове, видеолекции и пр. Реализираните проекти потвърждават взаимната полза и необходимостта от още по-пълноценно сътрудничество между различните нива в образователната екосистема за постигане на устойчиви резултати.

Търсенето на качествени електронни образователни продукти значително нараства по време на епидемията от COVID-19 и много институти на БАН дават своя принос в подкрепа на принудителното електронно базирано обучение в цялата страна. За Кирило-Методиевския научен център (нататък КМНЦ – БАН) този период съвпада с изпълнението на два ключови проекта, в които далновидно е застъпено разработването именно на дигитално образователно съдържание: Видеолекторат по кирилометодиевистика, финансиран в рамките на Националната научна програма „Културно-историческо наследство, национална памет и обществено развитие“ (КИННПОР, РП 3.2, проект 1.3) и Научно-образователен интердисциплинарен център по кирилометодиевистика към виртуален клъстер „Кирилометодикон“ в рамките на Центъра за върхови постижения „Наследство БГ“⁷. Тези проекти надграждат обучителния капацитет на КМНЦ и предоставят възможност за образователна социализация на научните постижения в отделните изследователски направления, по които работят неговите сътрудници, в дигиталното пространство. Модернизираната образователна инфраструктура и по-ефективното използване на информационните и комуникационните технологии (ИКТ) за разработване и разпространение на дигитално образователно съдържание по кирилометодиевистика осигуряват универсален достъп до знанието в унисон със съвременните педагогически тенденции.⁸

Кирило-Методиевският научен център има мултидисциплинарен профил и провежда комплексно изследване на кирилометодиевските извори и традиция от различна гледна точка – литературоведска, изкуствоведска, палеографска, богословска, културно-историческа и пр. Учените от неговия екип имат значителен принос в различните направления, но и дидактическа практика в чуждестранни и български университети, в държавни и частни гимназии. Подобен многоаспектен потенциал дава възможност да бъдат разработени съвременни интерактивни образователни ресурси, обогатяващи и допълващи учебното съдържание по български език и литература, по история и цивилизация, по изобразително изкуство и музика с нови, достоверни знания за Кирило-Методиевото дело в България и по света, за феномените на българската културна история през Средновековието и в наши дни. Съчетанието от новаторство, изследователски и педагогически опит в изпълнението на споменатите проекти се материализира в съдържателни учебни материали, чиято цел е да подпомогне дейността на учителите от българските държавни и частни училища в страната и чужбина, на лекторатите по български език, литература и култура в различни университети по света, на мрежата от съботно-неделни

училища към българските посолства, енории и културни центрове на българските мигрантски общности на всички континенти.

1. Видеолекторат по кирилометодиевистика

Видеолекторатът по кирилометодиевистика е поредица от образователно видеосъдържание, създадено в полза на българското училище в рамките на проект, изпълняван от КМНЦ – БАН с финансовата подкрепа на Националната научна програма КИННПОР. Той съдържа 24 теми, поставящи акцент върху ключови събития, литературни произведения и културни феномени от средновековната българската история и литература и техните рефлексии през Възраждането и новото време, застъпени в държавните образователни програми по български език и литература, история и цивилизация в прогимназиален и гимназиален курс. Кратките видеоразкази систематизират на достъпен език достоверното научно знание, оставащо често изолирано в тесните професионални кръгове на изследователите. Най-актуалните достижения на световната наука в областта на кирилометодиевистиката, славистиката и медиевистиката са представени чрез цитати от първични изворови текстове (славянски, гръцки, латински) и богат илюстративен материал, допълващ съдържанието на учебниците, осъвременяващ познанията на учителите и разширяващ кръгозора на учениците, студентите и любознателната аудитория.

Видеолекциите са подходящи както за общообразователния цикъл, така и за профилираните програми, могат да се използват за работа в клас или за самостоятелна подготовка на учениците, за индивидуални или групови проекти, при подготовка за участие в тематични викторини, ученически конференции или състезания. Поредицата може да представлява интерес и за студенти от различни хуманитарни специалности, за експерти в областта на културата и културното наследство, за работещите в музеите, библиотеките и читалищата, а и за по-широка неспециализирана аудитория.

Авторите на всички видеолекции са учени от Кирило-Методиевския научен център, които представят темите самостоятелно или в екип по предварително разработени сценарии. Заснемането и обработката на първичния видеоматериал е осъществено в Центъра с помощта на закупеното чрез проектното финансиране техническо оборудване. Към всяка лекция е добавен заглавен слайд, обозначен с логата на КМНЦ, на БАН и на финансиращата програма. Това обособява видеоматериалите като самостоятелна поредица в образователния видеоканал в YouTube, създаден в рамките на същия проект⁹.

Теми и автори:

1. *Средновековие: понятие, характерни черти, периодизация* (доц. д-р Десислава Найденова, доц. д-р Камен Станев)

2. *Средновековна българска литература: възникване и характерни черти* (проф. д-р Климентина Иванова, гл. ас. д-р Цветомира Данова)

3. *Кирило-Методиевото дело в средновековна България* (доц. д-р Ива Трифонова, гл. ас. д-р Нели Гешева)
4. *Славянски извори за Кирил и Методий* (проф. д-р Бойка Мирчева)
5. *Гръцки кирило-методиевски извори* (проф. д-р Светлина Николова)
6. *Ръкописна история на Библията сред славяните* (гл. ас. д-р Андрей Бобев)
7. *Покръстването на българите* (проф. д.н. Димо Чешмеджиев)
8. *Покръстването на българите* (проф. д.н. Димо Чешмеджиев, доц. д-р Стиляна Баталова)
9. *Пространно житие на св. Константин Кирил-Философ* (доц. д-р Мая Иванова, гл. ас. д-р Люба Илиева)
10. *„Азбучна молитва“ като паратекст* (проф. д-р Бойка Мирчева)
11. *Черноризец Храбър. „За буквите“* (проф. д-р Веселка Желязкова)
12. *Разноликото Средновековие* (доц. д-р Десислава Найденова, доц. д-р Камен Станев)
13. *Древните монаси и техните книги с разкази – патериците* (гл. ас. д-р Евгени Зашев)
14. *Писмената култура в средновековна България* (доц. д-р Ива Трифонова, гл. ас. д-р Нели Гешева)
15. *Константин Преславски и неговата „Азбучна молитва“* (проф. д-р Веселка Желязкова)
16. *Възрожденският анахроничен разказ за покръстителната мисия на св. св. Кирил и Методий* (гл. ас. д-р Ивета Рашева)
17. *„Пръв епископ на български език...“*. Климент Охридски – ученик и учител (проф. д-р Бойка Мирчева)
18. *Кирил и Методий в паметта на Европа* (доц. д-р Десислава Найденова)
19. *Славянските азбуки между Византия и България* (проф. д.н. Димо Чешмеджиев)
20. *Кирило-методиевската традиция след Освобождението: употребите и значенията през социализма* (доц. д-р Евелина Джевицка)
21. *Италианската поема „Покръстена България“ (La Vulgheria convertita) от 1637 г – наблюдения върху паратекста* (гл. ас. д-р Евгени Зашев)
22. *Светата земя и ръкописното наследство на славяните* (проф. д-р Веселка Желязкова, гл. ас. д-р Нели Гешева)
23. *Петър Богдан и неговият исторически трактат „За древността на бащината земя и за българските дела“* (доц. д-р Цветан Василев)
24. *Петър Богдан: „За древността на бащината земя и за българските дела“ – исторически източници* (доц. д-р Цветан Василев)

Изграждането на образователен видеоканал в най-голямата платформа за видеосъдържание от академична институция заслужава специално внимание, когато става дума за дигитално образователно съдържание в помощ

на средното образование. Създадена през 2005 г., платформата YouTube се развива изключително бързо, променяйки образователния пейзаж и демократизирайки значително достъпа до информация. Към януари 2024 г. тя е втората по големина социална мрежа в света с около 2,5 милиарда активни потребители.¹⁰ На всеки неин абонат, независимо дали има индивидуален, институционален или корпоративен профил, е предоставена възможност да качва авторско съдържание, съобразявайки се единствено с ограниченията за обем и зададените етични стандарти. Интерфейсът има една основна версия на английски език, но поддържа още 76 езика¹¹.

Изключително лесна за управление и достъпна от всички точки на света, платформата YouTube много бързо се превръща и в образователен инструмент за всички възрастови групи, първоначално в сферата на неформалното, а след това и в сферата на формалното образование. Съдържанието се визуализира добре на различни устройства и може да се използва еднакво ефективно от настолен компютър, лаптоп, таблет или смартфон. Визуализацията съответства на преобладаващия визуално-кинетичен стил на учене, характерен за младото поколение, правейки образователния процес (формален или неформален) по-ангажиращ и по-динамичен.

И все пак, проблемът с качеството и достоверността на достъпното в YouTube съдържание поражда редица въпроси, които, поставени в контекста на технологичната модернизация на образованието, допълнително изострят вниманието на изследователите. В епохата на интензивна технологична трансформация на всички сектори, тези процеси са неизбежни и всяка възможност за създаване на качествено и достъпно за всички съдържание следва да бъде разумно оползотворена от университетите и академичните звена, стремящи се да допринесат за развитието на училищното образование. Именно платформата YouTube е избрана от Националния археологически институт с музей при БАН за споделяне на образователното видеосъдържание от научнопопулярна поредица, предназначена за деца и ученици¹². На същата социална мрежа залага и КМНЦ – БАН, предоставяйки своя видеолекторат по кирилометодиевистика на ученици, студенти, преподаватели и на широката общественост.

2. Образователен пакет „Ученици“

През 2020 г. екип на Кирило-Методиевския център започна изграждане на образователен център „Кирилометодикон“ като част от образователната инфраструктура на Центъра за върхови постижения „Наследство БГ“¹³. Оборудвана е учебно-демонстрационна зала за създаване и управление на електронно съдържание и за провеждане на обучения на различни групи потребители: докторанти, студенти, учители и ученици, специалисти в културно-образователни организации, представители на бизнеса в сфе-

рата на творческите и развлекателните индустрии. Вторият компонент на образователната среда е платформа за електронно обучение, базирана на MOODLE¹⁴, която осигурява възможност за провеждане на заниманията в различни формати – присъствено, дистанционно и хибридно.

Използването на електронна платформа позволява проследяване на учебния процес, бърза обратна връзка и статистика за напредъка на обучаваните. В нея са интегрирани допълнително две ключови разширения – виртуална класна стая Big Blue Button и H5P модул за създаване на интерактивно съдържание. Тези приложения позволяват както синхронно, така и асинхронно обучение и гъвкаво управление на учебния процес според нуждите и възможностите на участниците в него. Преподавателите разполагат с набор от инструменти за структуриране на образователното съдържание според своите предпочитания, педагогическите методи, които използват, и образователните цели, които си поставят. За обучаваните достъпът до материалите е напълно безплатен и на разположение по всяко време и от всяко свързано с интернет устройство. Адресът на платформата е: <https://lms.kmnc.bg>, а за ползване на образователните ресурси е необходимо създаване на потребителски профил и записване в избрания курс.

В рамките на проекта „Научно-образователен интердисциплинарен център по кирилометодиевистика „Кирилометодикон“ са разработени два пакета с учебно съдържание – за докторанти и за ученици. В настоящия доклад ще спрем вниманието си само на образователния пакет „Ученици“, който, наред с издадените печатни учебни помагала (Ivanova, Danova 2021), онагледява приноса на КМНЦ – БАН към средното образование през последните няколко години. Неговото съдържание е изцяло авторски продукт, създаден след преглед на актуалните към 2020 г. учебни програми¹⁵ и държавните образователни стандарти¹⁶ по български език и литература, история и цивилизация, философия, музика и изобразително изкуство. Потърсени са допирните точки между учебното съдържание и научната проблематика, към която е ориентиран КМНЦ – БАН, както в начален, така и в среден образователен етап.

Темите и уроците в образователния пакет са разработени във формат на електронни курсове и могат да се използват за провеждане на групови обучения на учители и ученици на електронната платформа или за самостоятелни занимания. Основната текстова част на уроците е обогатена с илюстративни изображения на ценни ръкописи и експонати, съхранени в музеите, библиотеките и архивите, паметници и мемориали на св. Кирил и Методий и на техните ученици, археологически обекти, глаголически или кирилски надписи, свидетелстващи за разпространението на славянската писменост по света, църкви, манастири, художествени произведения, интерактивни задачи и интерактивни игри, разнообразни видео- и аудио-

материали, предложения за творчески занимания. Включени са и допълнителни ресурси, като художествена литература, сборници и монографии, научни и научнопопулярни статии, игрални и документални филми, изложби и пр. Съдържанието може да се използва многократно, да се актуализира и адаптира според целите на преподавателите и потребностите на обучаващите се.

Всяка тема започва с методическо упътване, което посочва целите, задачите и целевата група на уроците, които съдържа, представя връзката им с учебните програми, очакваните знания и умения на ученика, вътрешните и междупредметните връзки. Уроците представят последователно базисни знания, допълващи учебното съдържание знания и такива, свързани с кирилометодиевската проблематика. Базисните знания дават основната информация и контекста – ключови събития, дати, имена, твърдения, свързани с темата. Допълващите знания надграждат учебното съдържание с повече факти за писмените традиции на траките, славяните и прабългарите, за религиозните и пространствените измерения на живота на средновековния човек, за Библията като културен код, чрез който да разбираме европейската цивилизация и пр. Знанията по кирилометодиевистика поставят акцент върху делото на св. Кирил и Методий и техните ученици и ролята му за формирането на българската национална идентичност, върху славянската писменост и култура като феномен в средновековната европейска история, върху развитието на книжовните школи и приноса на св. Климент Охридски, върху образованието през Средновековието и най-емблематичните кирилски паметници от периода на Второто българско царство. Не са пропуснати празничните чествания и различните интерпретации на кирилометодиевската традиция през Възраждането, през периода на социализма, в нашето съвремие и т.н. За представяне на новите знания в някои уроци са използвани ролеви игри чрез т.нар. сценарии с разклонения (*branching scenario*). Използвани са интерактивни инструменти за разработването на задачи, като например въпрос с един или повече отговори, интерактивни задачи от типа *drag and drop*, *fill the boxes* и др., при изпълнението на които обучаваните веднага виждат дали са отговорили правилно или са допуснали грешка в своите отговори. Предложени са теми за дискусия или допълнително проучване, както и творчески задачи, които са подходящи за индивидуална или групово работа, за преговор, за оценяване или проверка на знанията.

Четири от курсовете завършват с речник на основните понятия, остарели или редки думи. Платформата позволява поставянето на хиперлинк върху всяко понятие от речника, независимо къде в текста на курса или приложенията към него се среща то. Това помага на читателите да погледнат предложеното от автора на курса пояснение, докато работят по

урочните единици. Единствено курсът на доц. Татяна Илиева *Старобългаристика за малки и големи* съдържа образователни игри и материали за начален образователен етап, съобразени с познавателните способности на учениците на тази възраст и подходящи за часовете по български език и литература (I – IV клас), човекът и обществото (III – IV клас), музика (I – IV клас), изобразително изкуство (I – IV клас), технологии и предприемачество (I – IV клас). Авторката е подбрала богата колекция от нагледни материали, представящи глаголическите и кирилските букви, видеоразкази за живота на светите братя Кирил и Методий, песни, възхваляващи делото им, забавни и развиващи въображението задачи, материали за разпечатване и оцветяване, творби от съкровищницата на българската детска литература, подходящи за празнични чествания, много сполучливи учебни табла в полза на обучението по различни предмети.

Онлайн курсове и автори:

1. *Делото на Кирил и Методий и неговите традиции в Българското средновековие* (автор: проф. Бойка Мирчева)

2. *Писмени системи по българските земи през Средновековието* (автор: доц. Ива Трифонова)

3. *Идентичност и различия в обществото* (автор: доц. Десислава Найденова)

4. *Библията – европейски културен код* (автор: гл. ас. Евгени Зашев)

5. *Старобългаристика за малки и големи* (автор: доц. Татяна Илиева)

Специален раздел в образователен пакет „Ученици“ заемат адаптираните уроци за нуждите на българските съботно-неделни училища в чужбина. Организиран и проведен е са проучвателни дейности в рамките на проекта, за да се открият техните реални потребности от образователни материали за живота и делото на Кирил и Методий и за писмените традиции по българските земи. През 2021 г. е осъществена онлайн среща между екипа на проекта и членовете на Управителния съвет на Асоциацията на българските училища в чужбина (АБУЧ), последвана от анкетно проучване сред директори и учители в тези училища¹⁷, както и с фокус-група от български лектори в чужбина. Идентифицирани са специфичните потребности на тези образователни институции зад граница и са разработени 10 кратки видеоурока, съобразени с езиковите възможности на учениците, изучаващи български език и българска история в чуждоезикова среда. За улеснение на преподавателите към всеки видеоурок е приложен и текстов файл със съдържанието и използваните илюстрации. Поредицата е достъпна за свободно ползване на електронната платформа на КМНЦ – БАН в раздел „Ученици“.

Кирило-Методиевото дело в 10 кратки епизода, теми и автори:

1. *Средновековната книга* (доц. Татяна Илиева)

2. *България и Византия* (доц. Десислава Найденова)

3. *Делото на солунските братя Кирил и Методий* (гл. ас. Евгени Зашев)
4. *Учениците на Кирил и Методий в България* (проф. Бойка Мирчева)
5. *Пространното житие на Константи-Кирил Философ* (проф. Бойка Мирчева)
6. *Златният век на българската култура* (доц. Ива Трифонова)
7. „Азбучна молитва“ (Константин Преславски) (доц. Ива Трифонова)
8. „За буквите“ от Черноризец Храбър (гл. ас. Евгени Зашев)
9. *Кирил и Методий – спокровители на Европа* (доц. Десислава Найденова)
10. *Пътят на кирилицата от България към Европа и по света* (доц. Татяна Илиева)

В допълнение към електронната платформа е изработено и помагало, чието съдържание следва напълно зададените на платформата обем и структура¹⁸. Поради техническите ограничения на използвания текстов формат помагалото не може да представи в пълнота интерактивността, която е постигната чрез различните инструменти на електронната платформа. Разработените курсове са част и от образователната инфраструктура на Центъра за върхови постижения „Наследство БГ“, предоставяща иновативен инструментариум за споделяне, междупоколенческо предаване и социализиране на културното наследство и разпространяваща научно обоснована информация за обекти, които имат потенциал за развитие на културен туризъм и свързаните с него индустрии.¹⁹

Изводи и обобщения

В заключение можем да обобщим, че разработените през последните няколко години в Кирило-Методиевския научен център дигитални образователни ресурси в подкрепа на средното образование са поредното доказателство за трайния ангажимент от страна на Българската академия на науките за повишаване качеството на образователния процес. Взаимодействието между научните звена и училището е от взаимна полза, осигурявайки образователна социализация на научните изследвания и протягайки ръка към онези представители на младото поколение, които имат склонност към научноизследователска работа. Освен добавената стойност към учебните програми, реализираните от КМНЦ – БАН образователни проекти имат отношение към изграждането на националната идентичност и съхранението на културно-историческата памет, сред чиито основни стълбове е делото на св. Кирил и Методий и създадената от техните последователи писмена, културна и религиозна традиция. Напълно безплатно на достъпен език, дигиталното образователно съдържание по кирилометодиевистика е на разположение на всяко българско училище на територията

на страната, но и в подкрепа на учителите в българските съботно-неделни училища по всички континенти.

Дигиталният формат на образователните ресурси, изработени от екипа на Кирило-Методиевският научен център и представянето им на различни платформи, осигуряват по-широко разпространение и по-голяма устойчивост на резултатите от изпълнените проекти, както и различни варианти за достъп. Технологичната съвместимост на самите платформи обвързва и взаимообогатява учебните материали, подсказвайки значителен потенциал за бъдещо развитие. Така например някои видеолекции от образователния канал в YouTube са вмъкнати в електронните курсове на образователната платформа като допълнителни материали по съответната тема. Същевременно възможността за обвързване на образователните ресурси и в обратна посока – от видеоканала към платформата, все още не е използвана. Един полезен начин за нейното прилагане би могъл да превърне в нов плейлист десетте кратки видеоурока с адаптирано съдържание, налични на платформата за нуждите на образователните програми сред българските мигрантски общности по света. Подобен подход е устойчив и следва да се запази при по-нататъшното обогатяване на разработените интерактивни ресурси, както и при планирането на нови образователни поредици.

БЕЛЕЖКИ

1. Устав на БАН (изм. и доп. 14.03.2023), вж. <https://www.bas.bg/>.
2. Правилник за дейността на ЦО – БАН и АС – БАН, вж. <http://edu.bas.bg/about.html>.
3. Учредители са: Съюзът на математиците в България (СМБ), фондация „Еврика“, Международна фондация „Св. св. Кирил и Методий“ и ИМИ – БАН, вж. <http://www.math.bas.bg/omi/hssimi/>.
4. Информационен бюлетин на БАН, бр. 5, 2014, 3 – 5. Вж. https://www.bas.bg/?page_id=87#1431-1687-2014.
5. Прессъобщение на Пресцентъра на БАН „Връзки с обществеността“: <http://www.bas.bg/>.
6. Програма „Образование с наука“ е първият по рода си държавен финансов инструмент за популяризиране на научната дейност и насърчаване на иновативните методи в обучението. Основната ѝ цел е да подобри информираността и достъпа на учениците, учителите и работещите в сферата на образованието до институтите и музеите на БАН. За периода 2019 – 2020 г. са одобрени и реализирани 26 проекта на обща стойност 500 000 лв., а за периода 2020 – 2021 г. са изпълнени още 9 проекта, на същата стойност. Координатор на Програмата е ИМИ – БАН, в нея

участват общо 17 звена на Академията – институти, музеи, лаборатории. Вж. <<https://educationwithscience.online/>>.

7. Проект BG05M2OP001-1.001-0001 „Изграждане и развитие на Център за върхови постижения „Наследство БГ“ по ОП „Наука и образование за интелегентен растеж“, приоритетна ос 1 „Научни изследвания и технологично развитие“, Процедура BG05M2OP001-1.001 „Изграждане и развитие на центрове за върхови постижения“, Компонент 4 „Нови технологии в креативните и рекреативните индустрии“.
8. Всеобщият или универсален достъп до образование насърчава използването на разнообразни педагогически подходи, даващи равни възможности за достъп до знания в различен социален, културен и икономически контекст. Вж.: A New Social contract for Education. UNESCO Courier, 2021. ISSN 2220-2285, e-ISSN 2220-2293.
9. Образователният видеоканал на КМНЦ – БАН в YouTube е достъпен на адрес: <http://www.youtube.com/@user-ce1oc4ql3n>.
10. Източник: <https://www.statista.com/statistics/272014/global-social-networks-ranked-by-number-of-users/>.
11. Източник: <https://support.google.com/youtube/>.
12. Научнопопулярната поредица на НАИМ – БАН, предназначена за деца и ученици, достъпна в YouTube – <https://www.youtube.com/@naimban7208>
13. Вж. тук бел. 7.
14. MOODLE е най-популярната система за управление, базирана на социално-конструктивистката педагогика. Софтуерът е с отворен код и преведен на повече от 100 езика, а постоянното му усъвършенстване през последните 20 години печели доверието на стотици милиони потребители по целия свят. Е-платформата се използва за преподаване и учене в много училища и университети, в бизнеса, в държавния и неправителствен сектор. Вж. <<https://docs.moodle.org/>>.
15. Министерство на образованието и науката: Учебни планове и програми по класове. вж. <<https://www.mon.bg/obshto-obrazovanie/uchebni-planove-i-programi-2/uchebni-planove-i-programi-po-klasove/>>.
16. ДОС за общообразователната подготовка е „свкупност от изисквания за резултатите от обучението по всеки общообразователен учебен предмет в края на всеки етап от съответната степен на образование и определя: 1. Целите, съдържанието и характеристиките на общообразователната подготовка; 2. Общообразователните учебни предмети; 3. Изискванията за резултатите от обучението по всеки общообразователен учебен предмет за придобиване на общообразователната подготовка“. ДОС е регламентиран с Наредба № 5 от 30 ноември 2015 г. за общообразователната подготовка, издадена от министъра на образованието и науката. Вж. <<https://www.mon.bg/obshto-obrazovanie/darzhavni-obrazovatelni-standarti/>>.

17. Анкетното проучване е проведено през периода май – юни 2021 г. сред директорите и учителите от българските училища в чужбина и българските неделни училища; методика на изследването: количествено проучване на цялата изследвана съвкупност, без зададени квоти и подбор с цел максимално покритие на целевата група, регистрация чрез попълване на онлайн въпросник. Регистрирани участници в проучването 69, няма невалидни анкети.
18. Интерактивни образователни ресурси за живота и делото на Кирил и Методий (Златева, Ганчева 2023).
19. Интеграционен портал на Център за върхови постижения „Наследство БГ“: <https://portal.nasledstvo.bg/>.

ЛИТЕРАТУРА

- ГОСПОДИНОВ, И. *Дигитални инструменти и платформи за българското училище*. Публикувано от Национална мрежа за децата: <https://nmd.bg/digitalni-instrumenti-i-platformi-za-balgarskoto-utchilishte/> (последен преглед: 8.04.2024 г.).
- ЗЛАТЕВА, Е., ГАНЧЕВА, Н., съставители, 2023. *Интерактивни образователни ресурси за живота и делото на Кирил и Методий*. София: КМНЦ – БАН. ISBN 978-954-9787-61-0.
- ИВАНОВА, М., ДАНОВА, Ц., 2021. *Кой, кога, къде в пространното житие на св. Константин-Кирил*. София: КМНЦ – БАН. ISBN 978-954-9787-44-3.
- НИКОЛОВА, М., ЕВТИМОВА, Т., 2022. Дигитални образователни инструменти – потенциал, приложение и перспективи. – *Математика, компютърни науки и образование*, Т. 5, № 1, с. 64 – 83. DOI: 10.54664/MALF1684.
- ТОТКОВ, Г., КОЙЧЕВ, И., съставители, 2011. *Образованието в информационното общество*. Сборник от IV национална конференция „Образованието в информационното общество“. София: Асоциация „Развитие на информационното общество“. ISSN 1314-0752.

REFERENCES

- GOSPODINOV, I. *Digitalni instrumenti i platformi za bulgarskoto uchilishte*. Publikovano ot Natsionalna mrezha za detsata: <https://nmd.bg/digitalni-instrumenti-i-platformi-za-balgarskoto-utchilishte/> (posleden pregled: 8.04.2024 g.)
- ZLATEVA, E., GANCHEVA, N., sastaviteli, 2023. *Interaktivni obrazovatelni resursi za zhivota i deloto na Kiril i Metodiy*. Sofia: KMNC-BAN. ISBN 978-954-9787-61-0

- IVANOVA, M., DANOVA, TS., 2021. *Koy, koga, kade v prostrannoto zhitie na sv. Konstantin-Kiril. Sofia: KMNC-BAN. ISBN 978-954-9787-44-3*
- NIKOLOVA, M., EVTIMOVA, T., 2022. Digitalni obrazovatelni instrumenti – potentsial, prilozhenie i perspektivi. *Matematika, kompyutarni nauki i obrazovanie*, vol. 5, no. 1, pp. 64 – 83. DOI: 10.54664/MALF1684.
- TOTKOV, G., KOYCHEV, I., sastaviteli: 2011. *Obrazovaniето v informatsionното obshtestvo*. Sbornik ot IV natsionalna konferentsia „Obrazovaniето v informatsionното obshtestvo“. Sofia: Asotsiatsia „Razvitie na informatsionното obshtestvo“. ISSN 1314-0752

DIGITAL EDUCATIONAL CONTENT IN CYRILLO-METHODIAN STUDIES IN SUPPORT OF SECONDARY EDUCATION

Abstract. This article examines the educational activities of the Cyril and Methodius Research Centre in the past few years as part of the Bulgarian Academy of Sciences ongoing commitment in support of secondary education. Presented are digital educational resources for teachers and students developed within the framework of two projects: Video-Lecture on Cyrillo-Methodian Studies, containing 24 video lessons and Educational section “Students”, containing 5 thematic e-courses and 10 short video lessons, adapted for the purpose of teaching Bulgarian language and history in foreign language environment. The author highlights the advantages of the technological compatibility of the platforms and tools used for developing and presenting digital educational content, suggesting the considerable potential of this approach in developing the educational activities of the Centre in the future.

Keywords: Cyril and Methodius; school education; educational socialization; digital educational resources

✉ **Dr. Elka Zlateva**

ORCID iD: 0009-0008-9596-2515

Cyrillo-Methodian Research Centre

Bulgarian Academy of Sciences

1000 Sofia, Bulgaria

E-mail: zlatevaelka@gmail.com